

การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนที่ร่วมในการศึกษา คือ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง 3 โรงเรียน ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอย่างละ 1 โรง ผู้ให้ข้อมูล คือ คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาจากเอกสาร

ระยะที่ 2 เป็นการศึกษาติดตามประเมินผล เพื่อศึกษาผลของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 3 โรง ซึ่งเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน และสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนอย่างละ 1 โรง ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูอนามัยโรงเรียนจำนวน 6 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมความพร้อม โดยสร้างความเข้าใจในแนวคิดและขั้นตอนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง ขั้นเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และขั้นประเมินผลการพัฒนาโดยรับการประเมินเพื่อรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนด โดยการ

สัมภาษณ์ การสังเกต และศึกษาเอกสารสนับสนุนการดำเนินงานและผลการประเมิน ตรวจสอบ ข้อมูลโดยใช้การตรวจสอบสามเส้า และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1. กระบวนการพัฒนาโรงเรียนของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนพัฒนา ลักษณะเด่นที่พบ คือ ทำอยู่ก่อนแล้ว 2) ระยะพัฒนา เริ่มต้นจากโรงเรียนสมัครใจเข้าร่วมโครงการ หลักการสำคัญที่ใช้พัฒนาโรงเรียน คือ เรียนรู้ก่อนลงมือพัฒนาและวงจรคุณภาพงาน และ 3) ระยะหลังพัฒนา ลักษณะเด่นที่พบ คือ ทำอย่างต่อเนื่อง และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) สารในการเรียนรู้ ได้แก่ กระบวนการพัฒนาคุณภาพงาน ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และความรู้ในการดูแลสุขภาพนักเรียน 2) วิธีการเรียนรู้ ได้แก่ เรียนรู้จากผู้รู้ เรียนรู้จากผู้ร่วมงาน เรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ สื่อบุคคล เอกสาร/สื่อวิชาการ สื่อสารมวลชน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาโรงเรียน มี 3 ปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยนำ ได้แก่ คุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียน คุณลักษณะครูอนามัยโรงเรียน คุณลักษณะครูในโรงเรียน ความตระหนักของผู้บริหาร ครู และนักเรียนในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ 2) ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ เป้าหมายการทำงานที่มุ่งนักเรียนเป็นหลัก การสร้างความเข้าใจและความตระหนักให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การวางแผนการทำงานและการติดตามงานของทุกฝ่าย และ 3) ปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน ความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ส่งผลให้การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับดีมาก และโรงเรียนได้รับการรับรองเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับทอง

5. ปัจจัยส่งเสริมการพัฒนาโรงเรียนของโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ คุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียนและครูอนามัยโรงเรียน ความร่วมมือร่วมใจของทีมงานโรงเรียน การได้ศึกษาดูงานและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ การได้รับคำแนะนำ กำลังใจ การกระตุ้นและติดตามงานจากทีมวิจัย

6. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาโรงเรียนของโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองมีน้อย การไม่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จในการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขึ้นกับการสร้างการมีส่วนร่วมและการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นสำคัญ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา โรงเรียนไปสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

This study was comprised of two major phases. The *first phase* was a qualitative study carried out to determine the development process, learning process, and factors contributing to the success of the development of the health-promoting school. The three gold medal health-promoting schools— a school under the office of the basic education commission, a school under the department of local administration, and a school under the office of the private education commission— were purposively selected. The study key informants were the health-promoting school committees and the study data was collected using focus group, in-depth interview, and review of existing document. The *second phase* was an evaluation study conducted to determine the effect of learning process establishment on the development of a health-promoting school in schools which had not yet been granted health-promoting school status. Thus, three non-health-promoting schools— a school under the office of the basic education commission, a school under the office of the private education commission, and a school under border patrol police bureau— were purposively recruited to be the study samples. There were six key informants who were the school administratives and health teachers. The study instrument was the learning process establishment for health-promoting school development which was comprised of three major stages; 1) preparation stage, prioritizing on understanding the concept and the process of health-promoting school development and exchanging experience with and learning from schools approved as gold medal health-promoting

school, 2) learning stage, emphasizing on learning from actual practice regarding the process of health-promoting school development, and 3) evaluation stage, focusing on the outcome of the development in which the school was assessed according to the health-promoting school criteria. Additional data was collected after the completion of learning process establishment using interview, observation, and review of document relating to the development and evaluation outcome. The data was validated using triangulation method and analyzed using content analysis.

The findings of the study are as follow:

Phase I

1. The development process of the gold medal health-promoting school was divided into three stages; 1) before development, self-directed to implement school health promotion prior to the top-down policy was an outstanding characteristic, 2) development, starting with the school voluntarily participated in the project, and the key to obtain success of development was learning before carrying out the development and understanding the circle of working quality, and 3) after development, continuity of implementation and exchange of knowledge and experience were the key attributions.
2. The learning process to the success of the development was categorized into three parts; 1) learning content, including quality of work development process, knowledge of health-promoting school and health care provided to students, 2) learning method, including self-learning, and learning from experts and colleagues, and 3) learning resources, including persons, documents/educational documents, and mass media
3. The three factors enhancing the success of the development of the health promoting school were; 1) contributing factors— characters of school administrators, school health teachers, teachers, and the awareness on implementation of health-promoting school of administrators, teachers and pupils, 2) enabling factors— pupil oriented goal, understanding and awareness enhancement among related personnel, intersectoral collaboration building, work planning and monitoring; and 3) supporting factors— the support from administrators, the participation of teachers, pupils and their parents as well as the support of communities and related organizations.

Phase II

4. The application of learning process establishment contributed to the very high level of health-promoting school performance, in all components, of the three schools leading to their attainment of gold medal health-promoting school status.
5. The supporting factors of the improvement of those schools which previously failed the criteria of health-promoting school were characters of school administrators and health teacher, cooperation among the school team members, the opportunity to experience with and learn from schools approved as gold medal health-promoting school, and suggestion, encouragement, motivation, and monitoring received from the research team.
6. The factors inhibiting the success of the improvement of the non-health-promoting schools were low level of parents' cooperation, and insufficient support from public health personnel.

The results of this study demonstrated that the success of the development of health-promoting school heavily rely on participation and collaboration among all related bodies. In addition, the learning process development has been affirmed as an important feature enhancing the improvement of school condition to meet criteria of health-promoting school.